

Jöns Persson – vem var det?

Problemet

Min anfader Jöns Persson nämns för första gången i Vårdnäs vigselbok i december 1738 när han gifte sig med Kerstin Jonsdotter i Tråstorps Frälsegård. Hittills har jag inte säkert kunnat koppla honom till några föräldrar eller någon annan plats än Tråstorp. Detta lilla resonemang syftar till att dokumentera mina indicier för hans ursprung.

Vad är känt om Jöns

I dödboken anges han varit 36 år den 22 juni 1746; således borde han ha varit född mellan den 23 juni 1709 och den 22 juni 1710.

Patronymikon stöds av att hans första son döptes till Per. Han omnämns alltid som Jöns (5 notiser i kb, 8 i mtl), sonens patronymikon är Jönsson i ett tjugotal notiser, och första barnbarnet döptes till Jöns: ingen tvekan om vad han hette alltså.

Däremot är det väl inte tvärsäkert att han inte kan ha döpts till något annat. Tyvärr är oenigheten total om vilka av namnen Jon, Johan, Jöns, Jonas m fl som hängde ihop eller ofta förväxlades: SSFF namnlista och diskussionen i Rötters Anbytarforum är helt oanvändbara som ledning.

Således letar jag främst efter Jöns och möjligen Jonas, som möjligen kan förekomma på grund av läsfel i kladdiga kyrkböcker.

Han bodde i hela sitt kända liv i Tråstorps Frälsegård, som han övertog efter Kerstins far, Jon Börjesson, som i sin tur övertagit den efter sin svärfar Jon Månsson. 1740-43 delade Jöns gården med Kerstins bror Johan, och därefter med hans änkas andre man.

Jöns och Kerstin fick två barn under sitt 8 år långa äktenskap. Barnens faddrar var:

Pär, f 1739-09-28 i Tråstorps Frälsegård

- Jon Persson i Tråstorp, granne i Skattegården, troligen bror till
- Lars Persson i Tråstorp, granne i Skattegården
- Johan Jonsson, svåger och granne i Frälsegården
- Magistorskan Lisa Maria Giöthe, kyrkoherde Per Widboms hustru
- Pigan Maria i Tråstorp: kan vara Maria Larsdotter från Bestorp som gifte sig med Kerstins bror Johan samma år
- Pigan Lirken i Tråstorp, hittills oidentifierad

Jonas, f 1743-04-14 i Tråstorps Frälsegård

- Jon Pärsson i Tråstorp, granne
- Jöns Jonsson i Sätra, sexmannen i Sätra Södergård, far till dopvittnet p Kerstin Jönsdotter [En av Kerstins bröder heter likadant, men troligen ville man ha två äldre mansfaddrar liksom för Per]
- Drängen Pär Larsson i Skår, f 1724, son till nämndemannen Lars Gustafsson och Maria Jonsdotter i Skår.

- Hustru Kerstin Persdotter, hustru till grannen Lars Persson i Skattegården
- Pigan Eva Larsdotter i Tråstorp, dotter till Lars Persson
- Pigan Kerstin Jönsdotter i Sätra, dotter till Jöns Jonsson och Ingrid Jönsdotter

Ingen Jöns eller Jonas Persson finns i Vårdnäs inflyttningslängd, som dock bara täcker 1724 – 1729 och 1732-1738 av de intressanta åren.

Drängen Jonas Persson flyttar in från Vist 1739, men detta är rimligen för sent, bortsett från det felaktiga förnamnet. Vart han flyttar i Vårdnäs sägs inte heller. En dräng Jonas Persson flyttar sedan från Brokind till Vist 1740; och det verkar inte orimligt att det är samma person.

Kandidater

Jag har sökt efter Jöns och Jonas Persson i de socknar som gränsar till Vårdnäs, samt Svinstad (nu Bankekind) för att Kerstin gifte om sig med en man från Svinstad, och Malexander, för att jag råkade ha ett register för Malexander som Bo Lindvall publicerat. Resultatet av denna inventering ser ut som följer:

I <u>Vårdnäs</u> finns följande kandidater:	<u>Ålder på Jöns' dödsdag</u>
1) Jöns Persson född 1711-10-21 i Skaggebo:	34 år 8 mån 1 dag
2) Jöns Persson född 1713-12-22 i Älgbosätter:	32 år 6 mån
3) Jöns Persson född 1715-05-09 i Bleckninge:	31 år 1 mån 13 dagar

Skall man vara noga föddes också en Jöns ”Persson” 1707-12-18 i Vårdnäs, men han var son till kyrkoherden Per Viridenius, och den familjen använde inte patronymika. Dessutom dog den pojken redan 1708-01-02.

Nr 2 kan avskrivas helt: han flyttade med föräldrarna till Björklida före 1720, gifte sig 1738 med Sigrid Larsdotter i Tråstorps Skattegård, och brukade därefter gården i Björklida till sin död 1770.

Felet i åldersuppgiften på nr 3 är 5 år; han bör kunna avskrivas enbart av det skälet. Maud Lindeberg har dessutom gjort troligt att han dog 1719-04-12.¹

I Tjärstad finns en möjlig kandidat:

4) Jonas Persson född 1711-03-09 i Boda, 35 år 3 mån 13 dagar gammal på Jöns' dödsdag, felet i åldersuppgiften är 6½ månad.

Inga dopvittnen från Tjärstad har upptäckts hos någon av familjerna i Tråstorp under första halvan av 1700-talet. Bara en enda kontakt av annat slag verkar ha förekommit mellan Tråstorp och Tjärstad på dessa 50 år, en piga Kerstin, inflyttad från Tjärstad 1729 till frälsegården hos Jon Börjesson (Jöns' svärfar). Hon nämns i mtl endast 1729, och flyttade väl vidare eller tillbaka till Tjärstad (det finns ingen UFL för åren 1730 – 1735). Jag tror därför att jag kan avskriva denna kandidat, som dessutom inte ens hette Jöns i förnamn.

I Svinstad (Bankekind) finns en kandidat:

¹ Per i Bleckninge.doc

5) Jöns Persson, född 1711-03-30 i Strömsbro, 35 år 2 mån 23 dagar gammal på Jöns' dödsdag, felet i åldersuppgiften är 3 månader.

Föräldrarna, en syster och 5 personer till dog i pesten sommaren 1711, men jag har inte hittat någon Jöns Persson i dödboken 1711 – 1760. Bankekinds ministerialbok C:3 är dock tämligen svårläst även i Arkiv Digital.

Inte heller hittar jag honom i Svinstads utflyttningslängd tom 1733 (allt som finns före 1752).

I Vist finns ingen kandidat i födelseboken under perioden

I Skeda finns under åren 1708 – 1711 ingen Jöns eller Jonas Persson i födelseboken.

I Grebo finns bara två födelsenotiser 1710 i en stor lucka mellan 1698 och 1713, ingen av dem handlar om någon Persson.

I Kättilstad finns under åren 1708 – 1711 ingen Jöns eller Jonas Persson i födelseboken

I Malexander finns inga Persöner alls under samma period i födelseboken (bara 5 barn över huvud taget, så man undrar hur väl prästen skötte sina åligganden)

I Nykil finns inga Jöns eller Jonas Persson under samma period

I Åtvid finns inga Persöner under perioden.

Därmed återstår endast 3 kandidater, Skaggebo-Jöns, Strömsbro-Jöns och en tredje Jöns, som kom någon annan stans ifrån eller av något skäl förbisetts i sökningen.

Skaggebo-Jöns

Skaggebo-Jöns föddes 1711-10-21 i Skaggebo vid den moderna landsvägen mot Linköping på gränsen till Vist, 4,5 km nordväst om Tråstorp. Hans föräldrar var Per Andersson och hans hustru Anna Jönsdotter, gifta 1703-10-11 i Vist. Per kom vid giftermålet från Slesta i Slaka sn², men hade redan 1702 tillsammans med Anna förekommit som dopvittne till Maria Ingolfsdotter i Torpa i Vist, systerdotter till Anna. Anna var född i Torpa, dotter till sexmannen, kyrkvärden mm Jöns Jönsson och hans hustru Anna Jönsdotter.

Våren 1706³ flyttade Per, Anna och Pers bror Erik till Skaggebo. Erik gifte sig 1707 i Vist med Kerstin Jönsdotter från Klint, och brukade tillsammans med brodern Skaggebo till dennes död.

² By om tre gårdar belägen mitt i nuvarande stadsdelen Lambohov utanför Linköping

³ I JB 1705 står att Skaggebo brukas av Per, i MTL 1706 står att Skaggebo brukas av Per i Torpa med drängen Erik, 1707 står det Per och hustru och drängen Erik. Per och Anna står i MTL i Torpa 1704-1706. Dottern Kerstin föds i Skaggebo 1706-07-12. De flyttade alltså troligen våren 1706.

Per Andersson dog i Skaggebo 1738 vid en angiven ålder av 62 år och var således född omkring 1676. Anna Jönsdotter föddes 1682 i Torpa och dog 1747 i Skaggebo vid en angiven ålder av 65 år, vilket ju stämmer bra. När Per dog övertogs hans halva av gården av brorsonen Anders Eriksson – Pers enda överlevande son Jöns har inte ärvt gården utan försvunnit någonstans.

Per Andersson och Anna Jönsdotter hade följande barn:

- Anna (1), f 1705-03-07 i Torpa, d 1705-04-29 i Torpa
- Kerstin, f 1706-07-12 i Skaggebo, g 1731-10-28 m Erik Persson från Rogestad i Vårdsberg, bosatta i Rogestad från 1731 till minst 1735.
- Anders, f 1708-12-13, d 1709-01-19 i Skaggebo
- Karl, f 1710-09-13 i Skaggebo, d 1710-09-20 i Skaggebo
- Jöns f 1711-10-21 i Skaggebo, nämnd i mtl 1730 – 1738. **Detta är Skaggebo-Jöns**
- Margareta, f 1714-09-25 i Skaggebo, d 1715-07-29 i Skaggebo
- En obenämnd dotter, f 1721-01-10 i Skaggebo, d 1724-10-18 i Skaggebo
- Anna (2), f 1726-04-05 i Skaggebo, g c 1748-11-06 m Erik Larsson i Viggeby, d 1776-07-09 i Viggeby.

Erik Andersson blev änking 1737. 1740 försvinner han själv i mtl och hans son Samuel står för hans halva av gården. Erik finns inte i Vårdsnäs db och han finns inte i ufl. Däremot processade han mot sin svärdotter Anna Maria Jönsdotter och står nämnd i Kinda häradsrätts dombok 1742 – han bodde då fortfarande i Skaggebo. Anna Maria Jönsdotter var då änka efter sonen Anders, som dog 1741.

Erik Andersson och Kerstin Jönsdotter hade följande barn:

- Jonas, f 1711-03-19 i Skaggebo, nämnd i mtl 1730-33
- Anders, f 1713-02-16 i Skaggebo, övertog 1738 Per Anderssons del i Skaggebo, g 1739 m Anna Maria Jönsdotter, d 1741-07-13 i Skaggebo.
- Samuel, f 1713-12-19 i Skaggebo, övertog 1740 den andra halvan av Skaggebo efter fadern, g 1741 med änkan Elisabet Larsdotter från Skår, d 1759-01-31 i Skaggebo.
- Jöns, f 1717-10-25 i Skaggebo, nämnd i mtl 1736-1740 ("dr Jöns" hos Anders Eriksson)
- Måns, f 1720-11-02 i Skaggebo, d 1724-10-18
- Margareta, troligen f 1723 i Skaggebo⁴, flyttade till Slaka 1741⁵
- Anna, f 1727-03-22 i Skaggebo, möjligen nämnd i mtl 1744, 1747 ("p Anna" hos svägerskans nye man Johan)
- Karin, f 1729-08-10 i Skaggebo, möjligen nämnd i mtl 1749 ("p Karin" hos svägerskans nye man Johan)

1738 hade Skaggebo-Jöns alltså en gift storsyster (om hon fortfarande levde) som verkar ha flyttat från Rogestad omkring 1735 – jag har inte hittat henne senare - och en 12-årig lillasyster i Skaggebo. Hans far dog i februari, och

⁴ Vårdsnäs fb har luckor februari – maj och oktober – december 1723, samt maj – oktober 1725. Eftersom Margareta flyttade hemifrån redan 1741 gissar jag att hon föddes i någon av luckorna 1723.

⁵ En piga Margareta finns i MTL hos Jöns' farbror Hans Andersson i Åsmestad 1743 - 1744

lillasyster Anna (eller Annika) togs rimligen om hand av Jöns' kusin Anders Eriksson när han tog över gården.

På granngården bodde farbrodern Erik som samma år blev änklings, och kusinerna Samuel (25), Jöns (21), Margareta (15), Anna (11) och Karin (9). Eftersom Jonas inte nämns i mtl efter 1733, inte finns i db, och inte som äldste son tog över gården bör han ha flyttat från Skaggebo 1734.

Jöns i Tråstorp stod fadder 10 gånger. 4 gånger för barn till grannar i Tråstorp, tre gånger för syskonbarn och en kusin till Kerstin, två gånger för *Skaggebo-Jöns' kusinbarn*, och en gång för barn till en familj i Ås, som förefaller ha varit släkt med grannen Lars Persson i Tråstorp.

Kerstin stod aldrig fadder i Skaggebo, utan bara för grannars barn och sina egna släktingar, samt den nämnda familjen i Ås.

Familjerna i Skaggebo finns inte representerade bland faddrarna till Tråstorps-Jöns' två barn. Däremot var Kerstins mor och morföräldrar faddrar i Skaggebo 4 gånger, *däribland till Skaggebo-Jöns själv*, och bröderna Per och Anders i Skaggebo stod faddrar för Kerstins äldste bror. Man bör kunna anta, att kontakterna mellan Kerstins närmaste släkt i Tråstorp och familjerna i Skaggebo var livliga, trots att det tog uppåt två timmar att gå mellan Tråstorp och Skaggebo. Morföräldrarna kom dessutom från Gräshorva i Vist 1704, så förmodligen hade de träffats redan i Vist.

Strömsbro-Jöns

Nils Larsson och Per Larsson bodde 1703 i Fröslunda i Svinstads socken, ca 3 km fågelvägen nordost om Sturefors. Byn bestod av tre frälsehemman som vid denna tid hörde till Carl Piper på Sturefors. Per flyttade mellan 1706 och 1709 till Strömsbro, 1 km nordväst om Svinstads kyrka, där han blev smed.

Per Larsson var enligt åldersuppgiften i db född omkring 1670, och hans hustru Kerstin Jönsdotter omkring 1680.

Per och Kerstin fick följande barn från 1703

- Kerstin, född i Fröslunda 1703
- Karin, född i Fröslunda 1706
- Lars, född i Strömsbro 1709
- Jöns, född i Strömsbro 1711. **Detta är Strömsbro-Jöns**

Nils Larsson eller hans hustru var faddrar åt Kerstin, Karin och Lars, och Per var fadder åt ett av Nils' barn. Det verkar därför rimligt att anta, att Per och Nils var bröder, i synnerhet som Nils stod fadder sedan Per flyttat till Strömsbro.

På gården Huttekulla, 500 m norr om Fröslunda, bodde Johan Olofsson och hans familj. 1747 skulle Jöns' änka gifta om sig med yngste sonen i den familjen, Anders Johansson. Olofsöner och Olofsdöttrar fanns det gott om, både i Fröslunda, på Huttekulla, och på flera andra gårdar inom de närmaste

kilometrarna. Utbytet av faddrar mellan dem var livligt, och man törs väl anta att de flesta av dem var syskon.

På sommaren 1710 kom pesten med flyktingar från Baltikum till Stockholm. Den 21/9 hade den nått Norrköping, och det första offret i Linköping dog den 23/10. Efter en viss nedgång under vintern 1710/1711 tog pesten åter fart, för att härja som värst över sommaren 1711.

I grannsocknen Vist dog enligt db från november 1710 till april 1711 232 personer, en tiobubbel dödlighet jämfört med t ex 1709. Samtidigt förefaller olika byar ha drabbats olika hårt, och det verkar som om vissa kan ha klarat sig helt undan.

På sensommaren 1711 dog Strömsbro-Jöns föräldrar och en av hans systrar i pesten under loppet av en vecka. Han blev således föräldralös endast fem månader gammal, och hans överlevande äldsta syskon var i bästa fall 8 år gammalt. Rimligtvis hängde Jöns liv då på att han inte blivit smittad av sin pestsjuka mor, som fortfarande ammade honom, och att man kunde hitta en amma åt honom.

Om någon känt ansvar för de föräldralösa barnen i pestbyn Strömsbro skulle det väl möjligen ha varit farbrodern Nils. Annars hade Johan Olofsson och hans hustru i Huttekulla fått ett barn som bara var tre dagar yngre än Skaggebo-Jöns, vilket ju löser problemet med en amma. De kan ju också ha varit släkt på något sätt jag ännu inte upptäckt. Det vore ju en intressant tanke om Kerstin Jonsdotter hittade båda sina makar i samma gård!

Jag har än så länge inte kunnat gå igenom mtl för att se om det växte upp någon adoptivson i Huttekulla eller Fröslunda. Det fanns en Jöns Persson i Fröslunda soldattorp en kort period, men han dog 23 år gammal 1722, och kan alltså inte vara Strömsbro-Jöns.

Sammantaget ser det dock ganska dystert ut för Strömsbro-Jöns' chanser att överleva, växa upp, och osedd smyga sig till Vårdnäs.

Den tredje Jöns

För ordningens skull bör man väl också fundera litet kring möjligheten att Jöns var en "outsider", som antingen kom resande långt ifrån, eller också tappats bort i kyrkböckerna, av prästen eller av mig. Statistiskt sett är det litet överraskande, att bara fyra personer i det kontrollerade intervallet skulle ha hetat Jöns Persson. Per var vid sidan av Lars det populäraste pojknamnet av alla, och Jöns är inte heller ovanligt. Än mer överraskande är det att tre av dessa fyra kandidater är födda i Vårdnäs. Statistiskt sett borde ungefär 4 pojkar på 1000 ha hetat Jöns Persson⁶. Antalet kandidater verkar därför något lågt, för ett à två tusen innevånare vardera borde väl socknarna ha haft.

Men statistik kan inte användas för att prognosticera enskilda fall, så jag avstår från vidare spekulationer i ärendet.

⁶ Per hette 10 %, och Jöns 4 %, så andelen Jöns Persson borde ha varit 0,1 x 0,04

Det finns dock en rad förhållanden att förklara om Jöns kom långt ifrån, eller från någon av de grannsocknar som Tråstorpsborna inte verkar ha haft några som helst andra kontakter med. Om han kom utifrån så borde det rimligen ha varit Vist, men den socknen är så pass väl genomarbetad att jag vågar påstå att han i alla fall inte kom från Vist.

Jämförelse

För Skaggebo-Jöns talar:

- Kerstins familj var vänner eller släkt med Skaggebo-familjerna
- Skaggebo-Jöns försvinner ur mtl i Skaggebo samma år som en Jöns Persson dyker upp i Tråstorp
- Tråstorps-Jöns är ensam från Tråstorp som fadder till Samuel Erikssons barn i Skaggebo
- Skaggebo-Jöns tar inte över faderns del av Skaggebo vid dennes död, trots att han var den ende sonen. Han bör alltså ha hittat något bättre.
- Ingen annan Jöns Persson i ungefär rätt ålder dör i Vårdnäs mellan 1711-1810

Mot Skaggebo-Jöns talar:

- Inga Skaggebo-faddrar till Jöns egna barn. Anders, Samuel och Jöns Eriksson kunde ha stått fadder åt Per, de båda senare plus Margareta Eriksson dotter åt Jonas.

För Strömsbro-Jöns talar:

- Den hypotetiska kopplingen till Huttekulla
- 7 månader mindre fel i dödbokens åldersuppgift än Skaggebo-Jöns

Mot Strömsbro-Jöns talar:

- Ingen Jöns Persson flyttar in till Vårdnäs efter det att Jöns fyllt 21 à 22 år och inflyttningslängd finns
- Ingen fadder från Svinstad i Tråstorp, men å andra sidan hade han inte många nära släktingar i kvar
- Hans chanser att överleva som spädbarn torde ha varit minimala

För den tredje Jöns talar:

- Det ojämna forskningsläget mellan socknarna

Mot den tredje Jöns talar:

- Ingen Jöns Persson flyttar in till Vårdnäs efter det att Jöns fyllt 21 à 22 år och inflyttningslängd finns
- Kerstins familj hade inte några upptäckta kontakter med andra utsocknes än Vist, och det krävs väl ändå något för att acceptera en främling som svärson. Kerstins föräldrar dog i och för sig redan i februari/mars 1738, men brodern Johan blev då giftoman, och bör ha haft utslagsröst.
- Åborätten på Frälsegården kunde väl sannolikt inte överlåtas utan godkännande från Sturefors. En kandidat från en annan av Sturefors' frälsegårdar bör rimligen ha haft det lättare.
- Ingen fadder från "exotiska" platser i Tråstorp

Slutsats

Forskningsläget just nu ger ett starkt stöd för hypotesen att **Jöns Persson i Tråstorp är Skaggebo-Jöns.**

Fortsatta forskningar

- Hitta Skaggebo-Jöns' syster Kerstin Persdotter efter 1735 och hans kusiner, kanske stod Tråstorps-Jöns fadder för något av deras barn
- Hitta Skaggebo-Jöns syster Margareta i Slaka efter 1743 (börja i Åsmestad hos farbror Hans)
- Kolla mer i Svinstad: Jöns Persson i vb från ca 1730, dräng i Fröslunda eller Huttekulla från ca 1725 i mtl
- Vem var Bengt Persson i Ås?